

Granskning av arbetet mot välfärdsbedrägerier och avtalstrohet

Rapport

Vadstena kommun

KPMG AB

2024-09-03

Antal sidor 24

1 Sammanfattning

KPMG har av Vadstena kommuns revisorer fått i uppdrag att granska kommunens arbete mot välfärdsbedrägerier och för avtalstrohet. Uppdraget utgår från revisorernas risk- och väsentlighetsdiskussioner.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om socialnämndens och kultur- och utbildningsnämndens i Vadstena kommun har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier och för säkerställande av avtalsföljsamhet.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att socialnämnden delvis har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier och för säkerställande av avtalsföljsamhet.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kultur- och utbildningsnämnden inte i tillräcklig omfattning har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier och för säkerställande av avtalsföljsamhet.

I det följande redovisas samlad bedömning av revisionsfråga per revisionsobjekt:

Har nämnderna säkerställt att en riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier och avtalstrohet genomförts?	
Kultur- och utbildningsnämnden	<i>Nej</i>
Socialnämnden	<i>Nej</i>
Har risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet beaktats i de dokumenterade riktlinjer och rutiner som är styrande för handläggningen av ersättningar och utbetalningar?	
Kultur- och utbildningsnämnden	<i>Nej</i>
Socialnämnden	<i>Ja</i>
Har nämnderna säkerställt att förebyggande kontrollaktiviteter identifieras och utförs innan avtal ingås?	
Kultur- och utbildningsnämnden	<i>Nej</i>
Socialnämnden	<i>Delvis</i>

Har nämnderna säkerställt att kontrollaktiviteter identifieras och utförs inför utbetalning för att säkerställa korrekta ersättningar?	
Kultur- och utbildningsnämnden	Nej
Socialnämnden	Ja
Har nämnderna säkerställt att uppföljning sker av avtalsefterlevnad?	
Kultur- och utbildningsnämnden	Delvis
Socialnämnden	Delvis
Har kommunen ett ändamålsenligt system för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbedrägerier och finns etablerad samverkan med andra myndigheter?	
Kultur- och utbildningsnämnden	Nej
Socialnämnden	Ja
Har nämnden säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av beslut avseende försörjningsstöd	
Socialnämnden	Ja
Har nämnden säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av beslut avseende föreningsbidrag	
Kultur- och utbildningsnämnden	Nej
Har utbildning avseende förebyggande arbete mot välfärdsbedrägerier och risk för avtalsbrott tillhandahållits medarbetare och chefer?	
Kultur- och utbildningsnämnden	Nej
Socialnämnden	Nej

För närmare beskrivning av bakgrunden till våra bedömningar hänvisar vi till respektive avsnitt i revisionsrapporten.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi socialnämnden att:

- Beakta risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet inom ramen för nämndens internkontrollarbete.
- Utveckla och stärka den interna kontrollen inför och i samband med att direktupphandlingar genomförs i förvaltningen.

- Stärka kontrollen av avtalsefterlevnad och korrekt dokumentation i samband med direktupphandlingar.
- Genomföra utbildningsinsatser för berörd personal med inriktning på hur ett förebyggande arbete mot välfärdsbedrägerier och avtalstrohet kan bedrivas.
- Vi rekommenderar nämnden att återkommande under året genomföra stickprovskontroller av genomförda direktupphandlingar avseende dokumentation, följsamhet mot riktlinjer och regelverk samt avtals- och attestkedjan.
- Vi rekommenderar Socialnämnden att uppdra åt förvaltningen att bättre dokumenterar genomförda direktupphandlingar så att både nämnden och kommunstyrelsen kan få en samlad bild av värdet och omfattningen på genomförda direktupphandlingar under en avtalsperiod.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi kultur- och utbildningsnämnden att:

- Beakta risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet inom ramen för nämndens internkontrollarbete.
- Beakta risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet i de styrande rutiner och riktlinjer för handläggning av ersättningar och utbetalningar.
- Utveckla och stärka den interna kontrollen inför och i samband med att direktupphandlingar genomförs i förvaltningen.
- Stärka kontrollen av avtalsefterlevnad och korrekt dokumentation i samband med direktupphandlingar.
- Stärka sina kontrollaktiviteter i samband med utbetalning och uppföljning av utbetalda föreningsbidrag.
- Stärka sina system för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbedrägeri och säkerställa samverkan med andra myndigheter i samband med kontroll och uppföljning.
- Säkerställa att nämnden har en god följsamhet gentemot lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.
- Genomför utbildningsinsatser för berörd personal med inriktning på hur ett förebyggande arbete mot välfärdsbedrägerier och avtalstrohet kan bedrivas.
- Att återkommande under året genomföra stickprovskontroller av genomförda direktupphandlingar avseende dokumentation, följsamhet mot riktlinjer och regelverk samt avtals- och attestkedjan.
- Att uppdra åt förvaltningen att bättre dokumenterar genomförda direktupphandlingar så att både nämnden och kommunstyrelsen kan få en samlad bild av värdet och omfattningen på genomförda direktupphandlingar under en avtalsperiod.

2 Bakgrund

KPMG har av Vadstena kommuns revisorer fått i uppdrag att granska kommunens arbete mot välfärdsbedrägerier och för avtalstrohet. Uppdraget utgår från revisorernas risk- och väsentlighetsdiskussioner.

Välfärdsbedrägerier, eller välfärdsbrottslighet, definieras av SKR som när en extern aktör – företag eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommunala medel för egen vinning.

I betänkandet – Kontroll för ökad tilltro (SOU 2020:35)¹ konstateras att förutsättningarna för ett mer sofistikerat och medvetet missbruk av välfärdssystemen har utvecklats under de senaste två decennierna. Faktorer som framhålls vara bidragande till detta är digitaliseringen av välfärden, ökad rörlighet av arbetskraft samt ett ökat inslag av privata utförare i välfärdssystemen och ett utökad antal upphandlingar av varor och tjänster. Pandemin och den ekonomiskt utsatta situationen för många företagare har ytterligare bidragit till risken för välfärdsbrott och otillbörlig påverka på kommunala tjänstepersoner.

Vadstena kommun har endast ett mindre antal extern utförare som de har tillsynsansvar för. Samtidigt görs en rad upphandlingar årligen och kommunen köper in en rad varor och tjänster under året. En stor andel av de upphandlingar och inköp som görs är i form av direktupphandlingar och/eller inköp "på stan"

Risker som kan föreligga i en kommun är oklara riktlinjer och kontrollrutiner för bedömning av företagets/organisationens/den enskildes kvalificering samt för beviljande av ersättning och utbetalning, samt i att följa och följa upp avtal. Det är av stor vikt att kommunen har system för att både förebygga, upptäcka och hantera misstankar om bedrägerier mot välfärdssystemen samt fullgoda rutiner för att säkerställa att rutiner för upphandling, inköp, attest och bokning i ekonomisystemet innehåller fullgoda internkontrollmoment.

Revisionen har i sina riskdiskussioner identifierat välfärdbedrägerier som ett område där fördjupad granskning ska genomföras under 2024. Den fördjupade granskningen syftar till att bedöma om ansvariga nämnder har ett ändamålsenligt system för styrning och intern kontroll avseende välfärdsbrott och avtalsföljsamhet.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Syftet med granskningen är att bedöma om ansvariga nämnder har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier och för säkerställande av avtalsföljsamhet. Granskningen inriktas på processerna kring avrop mot avtal, ansökan om försörjningsstöd och föreningsstöd samt uppföljning av externa utförare.

Granskningen avser besvara följande revisionsfrågor:

- Har nämnderna säkerställt att en riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier och avtalstrohet genomförts?

- Har risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet beaktats i de dokumenterade riktlinjer och rutiner som är styrande för handläggningen av ersättningar och utbetalningar?
- Har nämnderna säkerställt att förebyggande kontrollaktiviteter identifieras och utförs innan avtal ingås?
- Har nämnderna säkerställt att kontrollaktiviteter identifieras och utförs inför utbetalning för att säkerställa korrekta ersättningar?
- Har nämnderna säkerställt att uppföljning sker av avtalsefterlevnad?
- Har kommunen ett ändamålsenligt system för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbedrägerier och finns etablerad samverkan med andra myndigheter?
- Har nämnden säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av beslut avseende försörjningsstöd
- Har nämnden säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av beslut avseende föreningsbidrag
- Har utbildning avseende förebyggande arbete mot välfärdsbedrägerier och risk för avtalsbrott tillhandahållits medarbetare och chefer?

Granskningen omfattar intern kontroll rörande processerna kring ersättningar, inköp av varor och tjänster och uppföljning av externa utförare. Granskningen omfattar även processen för intern kontroll och uppföljning av leverantörer och utbetalning av försörjningsstöd och föreningsstöd.

Granskningen omfattar kultur- och utbildningsnämnden samt socialnämnden.

2.2 Revisionskriterier

Granskningen utgår från nedanstående revisionskriterier:

- Kommunallagen, 6 kap. 6 §. Nämnderna ska var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.
- Kommunallagen, 5 kap. 3 § samt 10 kap. 8 § Fullmäktige ska för varje mandatperiod anta ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare. I programmet ska det också anges hur fullmäktiges mål och riktlinjer ska följas upp och hur allmänhetens insyn ska tillgodoseas. När skötseln av en kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare, ska kommunen eller regionen kontrollera och följa upp verksamheten.
- Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Enligt lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga

utbetalningar från välfärdssystemen har kommunerna en skyldighet att informera andra utbetalande myndigheter och organisationer om de misstänker att ersättningar eller bidrag betalas ut på felaktiga grunder.

- Den nationella handlingsplanen mot korruption¹ ska utgöra ett stöd till den offentliga förvaltningen och bidra till att arbetet att förebygga och upptäcka korruption. Den lägger fram fem strategier för att ha ett strukturerat arbetet mot korruption: (i) förbättrad kontrollmiljö och tydligare ansvarsförhållanden, (ii) riskanalyser som bidrar till att skapa riskmedvetna organisationer, (iii) kunskap och etiska förhållningssätt, (iv) rutiner för hantering av misstankar om korruption samt (v) samverkan och lärande av andras erfarenheter.
- Kommunala regler och rutiner för uppföljning av avtal och externa utförare

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentstudier, uppföljning av genomförda inköp, avtalstrohet, beslut om ersättningar till enskilda och organisationer och intervjuer/avstämningar med berörda tjänstepersoner och politiker.

Vi har under granskningen genomfört följande moment

- Granskat ett urval av fakturor² och kontrollerat dessa i hela kedjan från:
 - Beslut om upphandling
 - Avtalsskrivning
 - Följsamhet mot avtal
 - Följsamhet mot attestreglemente och delegeringsordning
- Följt beslut och uppföljning avseende:
 - Försörjningsstöd
 - Placering i HVB-hem, familjehem
 - Externa utförare inom förskola och fritidshem
- Vi har även tagit del av kommunens egna uppföljningar av:
 - Avtalstrohet
 - Externa utförare
 - Utbetalningar av försörjningsstöd och föreningsstöd

¹ Regeringskansliet, ett utvecklat arbete mot korruption i den offentliga förvaltningen – Handlingsplan mot korruption 2021–2023

² Se avsnitt 3.5.

I rapportens bilagor återfinns en summering av de dokument KPMG tagit del av inom ramen för granskningen. Alla som intervjuats har fått möjlighet att faktakontrollera rapportens innehåll.

3 Resultat av granskningen

3.1 Internkontrollplan och riskanalys

Kommunens riskanalys ingår inte i själva internkontrollplanen utan tas fram centralt inför nämndernas arbete med att upprätta plan för intern kontroll. Kommunen använder sig av Sveriges kommuner och regioners (SKR) mall för riskanalys i detta arbete.

Socialnämnden

I Socialnämndens internkontrollplan³ återfinns ingen bakomliggande riskanalys för de identifierade riskerna i internkontrollplanen utan denna görs centralt i kommunen. Riskerna som nämnden beslutat om att följa upp under 2024 är följande: *Kontinuitetsplaner, tillbud, nationella brukarundersökningar, IT-säkerhet, delegationsbeslut (beslut fattade utifrån rätt delegation och att de är anmälda)*. Riskerna som beskrivs i nämndens internkontrollplan berör således inte risken för välfärdsbedrägerier, eller bristande avtalstrohet.

Av intervjuer framkommer att i socialnämnden har inte risker diskuterats utifrån begreppen välfärdsbrottslighet eller välfärdsbedrägeri. Det har inte heller, enligt de intervjuade, tagits upp explicit på kommunens årliga omvärldsdagar under de senaste åren.⁴ Dock har temat tangerats genom att de vid sina omvärldsdagar tagit upp SKR:s "vägval för framtiden" där de lyfter risker kring medborgarens tilltro till myndigheter och hur desinformation och kriminalitet kan påverka detta.

Förvaltningen lyfter vid intervju att det finns ett behov av att fördjupa diskussionen kring risker kopplat till begreppet "välfärdsbedrägeri". Emellertid gör förvaltningen dock bedömningen att de har en god kontroll.

Kultur- och utbildningsnämnden

I Kulturnämndens internkontrollplan⁵ återfinns ingen bakomliggande riskanalys för de identifierade riskerna i internkontrollplanen utan denna görs centralt i kommunen. De risker som beskrivs som "prioriterade" i planen är följande: *IT-säkerhet, delegationsbeslut (Beslut fattade utifrån rätt delegation och att de är anmälda), hantering av hot, våld eller allvarlig händelse, skolnärvaro*. Riskerna som beskrivs i nämndens internkontrollplan berör således inte risken för välfärdsbedrägerier, eller bristande avtalstrohet.

³ Antagen av socialnämnden den 21 november 2023 § 142

⁴ Omvärldsdagarna är upptakten till nämndernas budgetarbete. Vid dessa dagar lyfts en rad teman som bedöms kunna påverka kommunen och dess nämnder de närmaste åren. Dessa dagar beskrivs skapa en god grund för nämndernas riskanalyser och internkontrollplaner.

⁵ Antagen av socialnämnden den 21 november 2023 § 142

3.1.1 Bedömning

Vår bedömning är att socialnämnden inte genomfört en riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier och avtalstrohet. Detta eftersom beslutad internkontrollplan eller riskanalys inte beaktat risken för välfärdsbedrägerier eller bristande avtalstrohet.

Vår bedömning är att kultur- och utbildningsnämnden inte genomfört en riskanalys med inriktning på välfärdsbedrägerier och avtalstrohet. Detta eftersom beslutad internkontrollplanen eller riskanalys inte beaktat risken för välfärdsbedrägerier eller bristande avtalstrohet.

3.2 Rutiner och riktlinjer gällande välfärdsbedrägerier och avtalstrohet

Socialnämnden

I dokumentet "*riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd*"⁶ beskrivs handläggningsrutiner, samt de lagar och regler som styr processen kring ekonomiskt bistånd. I riktlinjerna beskrivs bland annat återkravshantering enligt socialtjänstlagen. Riktlinjen beskriver även bland annat hur eventuell utredning gällande återkrav ska genomföras, samt hur en ersättningstalan ska gå till.

Av riktlinjerna framkommer det även att socialtjänsten ska genom dialog med den sökande, individuella bedömningar och noggrannhet i handläggningen verka för att ekonomiskt bistånd så långt som möjligt betalas ut på rättssäkra och korrekta grunder. Om fel ändå uppstår är målsättningen att kommunen ska få tillbaka de felaktigt utbetalda pengarna och förhindra att bistånd fortsatt betalas ut på felaktiga grunder. I riktlinjen står det även att alla handläggare har skyldighet att uppmärksamma felaktigheter i alla ärenden och indikera till enhetschef att en FUT-utredning ska inledas, samt medverka till att uppgifter som behövs för FUT-utredningen blir kända.

Därtill beskrivs det i ett flertal olika rutindokument (se avsnitt 3.4 för en fördjupad genomgång av dessa dokument) hur eventuella välfärdsbedrägerier ska hanteras.

Av intervjuer framkommer det att under 2021 gjordes en genomgripande kontroll av avtalstroheten. Inga eller mycket få avvikelser upptäcktes. Det sker idag ingen systematisk kontroll av avtalsföljsamhet i kommunen eller i de enskilda förvaltningarna. Det finns utsedda personer i förvaltningen som har ett avtalsansvar. De ska följa att avtal är giltiga. Det är förvaltningschefen som godkänner på vilka nivåer olika inköpsansvariga för göra inköp. De intervjuade menar att de har god kunskap kring gällande avtal och vad de omfattar. Därtill beskrivs det hur det finns en inköpssamverkan med andra kommuner vilket gör att de har bra avtal avseende inventarier etc.

Det finns i kommunen upprättade rutiner⁷ för vilka kontroller som ska göras inför en upphandling oavsett form. Av rutinerna framgår vad inköparen bör tänka på och kontrollera innan en upphandling sker. Inom ramen för inköpssamverkan finns även dokument upprättade för hur upphandlingar under tröskelvärdet ska dokumenteras. I

⁶ Antagen av socialnämnden 19 mars 2024 § 22

⁷ Se Bilaga A

första hand de som överstiger 100 000 kr. En uppföljning av avtalstroheten har gjorts i kommunen 2021 och 2022 utan att de funnit några mer väsentliga brister. Bristande avtalstrohet hanteras implicit i de dokument som beskriver rutiner för inköp, attest och ekonomiuppföljning.

Kultur- och utbildningsnämnden

I kultur och utbildningsnämnden *"riktlinjer för bidrag till idéburen och ideell sektor"*⁸ framkommer vilka kriterier en förening måste uppfylla för att kunna få ta del av bidrag. Av riktlinjerna framkommer det även att bidrag som erhållits på felaktigt lämnade ansökningsuppgifter eller som använts till annat än vad som anges i ansökan medför återbetalningsskyldighet. Det kan även resultera i att föreningen helt stängs av från rätten till bidrag.

KPMG har i övrigt inte tagit del av några dokument som konkret beskriver handläggningsrutiner av bidragen/ersättningarna som förvaltningen betalar ut. Dock pågår enligt uppgift ett arbete med att ta fram en sådan rutin. Arbetet ska vara avslutat under hösten 2024.

Inom kommunen finns det upprättade rutiner för vilka kontroller som ska göras inför en upphandling oavsett form.⁹ Av rutinerna framgår vad inköparen bör tänka på och kontrollera innan en upphandling sker. Inom ramen för inköpssamverkan för kommunen centralt finns även dokument upprättade för hur upphandlingar under tröskelvärden ska dokumenteras. I första hand de som överstiger 100 000 kr. enligt förvaltningen förekommer inköp över 100 000 kr mycket sällan och då så sker konsulteras alltid inköpssamverkan eller ekonomikontoret. En uppföljning av avtalstroheten har gjorts i kommunen 2021 och 2022 utan att de funnit några mer väsentliga brister. Bristande avtalstrohet hanteras implicit i de dokument som beskriver rutiner för inköp, attest och ekonomiuppföljning.

3.2.1 Bedömning

Socialnämnden

Vår bedömning är att risken för välfärdsbedrägerier har beaktats i de dokumenterade riktlinjer och rutiner som är styrande för handläggningen av ersättningar och utbetalningar av försörjningsstöd. Vi bedömer emellertid att hantering av risken för bristande avtalstrohet kan förtydligas i rutiner, riktlinjer och styrande dokument. Av vår dokumentgranskning framkommer att risken för välfärdsbedrägerier beaktats i olika styrande dokument. Däremot kan vi inte se att risken för bristande avtalstrohet beaktas i tillräcklig omfattning i styrande dokument.

Kultur- och utbildningsnämnden

Vår bedömning är att risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet inte beaktats av kultur- och utbildningsnämnden i de dokumenterade riktlinjer och rutiner som är styrande för handläggningen av ersättningar och utbetalningar. Vi noterar att i bidragsriktlinjerna till viss del beaktar risken för välfärdsbedrägerier men det saknas beskrivningar hur handläggningen av

⁸ Antagen av kultur- och utbildningsnämnden den 19 april 2022, § 38

⁹ Se Bilaga A

bidragen/ersättningarna ska gå till. Avseende inköp och avtalstrohet finns det i kommunen centralt upprättade riktlinjer så som inköpshandbok. Dessa fick vi inte del av från förvaltningen, vilket gör att vi bedömer att de inte i tillräcklig omfattning är kända.

3.3 Kontrollaktiviteter innan avtal ingås

Socialnämnden

Av dokumentet *"Rutinkontroll inför avtalsskrivning om tjänsteköp, hemsjukvården Vadstena kommun"*¹⁰ framkommer vilka skalkrav som ska uppfyllas innan avtal kan ingås. Exempelvis uppdaterad IVO-kontroll och, kontroll från Skatteverket gällande företagsinformation på aktuell leverantör. KPMG har även fått ta del av kommuncentrala dokument som beskriver vilka förebyggande kontrollaktiviteter som utförs innan avtal ingås med leverantörer eller olika parter.

- Blankett för dokumentation av direktupphandling
- Rutinbeskrivning för process vid direktupphandling

Av intervjuer framkommer att socialförvaltningen har ansvaret för att följa upp gällande avtal för deras verksamhet. Det beskrivs hur det till viss del sker en uppföljning genom exempelvis fakturakontroll och att de bestrides i de fall de inte är korrekta.

Uppföljningen och kontroll av fakturor, avtal och beställningar sker dock inte systematiskt och är inte en dokumenterad del av den interna kontrollen. Vid våra intervjuer lyfts behovet av förvaltningen att ta fram en checklista för kontroll av avtal och fakturor.

Kultur- och utbildningsnämnden

Av intervjuer beskrivs det hur Vadstena kommun är en liten kommun med begränsad omfattning på verksamheterna. Därmed upprättas de flesta styrdokument centralt utan att förvaltningen behöver konkretisera dem ytterligare utifrån sina specifika ansvarsområden. KPMG har fått ta del av centralt upprättade dokument som beskriver vilka förebyggande kontrollaktiviteter som utförs innan avtal ingås med leverantörer eller olika parter.

3.3.1 Bedömning

Socialnämnden

Vi bedömer att socialnämnden delvis säkerställt att förebyggande kontrollaktiviteter identifieras och utförs innan avtal ingås. Detta eftersom det finns en beslutad rutin avseende hemsjukvården. Vi noterar emellertid att det finns kommuncentrala rutiner, riktlinjer och dokument som i övrigt beskriver vilka kontroller som genomförs innan avtal ingås med leverantörer eller olika parter. Vi noterar dock att kontrollen och uppföljningen av avtal och fakturor inte bedrivs systematiskt.¹¹

¹⁰ Framtagen: 2024-04-09

¹¹ Av vår kontroll av fakturor och avtal finner vi en rad brister som enligt vår bedömning indikerar bristande följsamhet mot beslutade rutiner.

Kultur- och utbildningsnämnden

Vi bedömer att kultur och utbildningsnämnden inte säkerställt att förebyggande kontrollaktiviteter identifieras och utförs innan avtal ingås.

3.4 Kontrollaktiviteter innan och efter utbetalning av ersättning

Socialnämnden

Av dokumentet "riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd" beskrivs vilka kontroller och krav som förvaltningen genomför innan utbetalning av bidrag. Rutinen beskriver steg för steg vad handläggaren behöver för att kunna handlägga ärenden som berör ekonomiskt bistånd.

Bland annat beskrivs exempelvis att följande kontroller genomförs innan varje beslut:

- "Kontrollera att samtliga ersättningar hushållet har rätt till är ansökta om i tid.
- Att planeringen följs, t.ex. närvaro på sysselsättning eller aktivitet, SFI, läkarintyg vid sjukskrivning, rehabiliteringsplan, kontroll av aktivt arbetssökande.
- Att det finns verifikationer/underlag för samtliga inkomster och utgifter som har angetts på ansökan.
- Kontroll SSBTEK¹² på samtliga i hushållet. Observera att tjänsten levererar uppgifter från flera myndigheter.
- Kontoöversikt för samtliga vuxna i hushållet.
- Kontoutdrag från samtliga konton"

Därtill framkommer det att det förvaltningen löpande kontrollerar:

- "Årsbesked från banken.
- Kontoöversikt från samtliga konton.
- Deklaration för hela hushållet.
- Eventuell skatteåterbäring.
- Slutgiltigt bostadsbidrag från Försäkringskassan."

Uppföljning av kontrollerna sker genom intern ärendegranskning och dessa utförs av enhetschef. Därtill beskrivs det i riktlinjerna att alla handläggare har skyldighet att uppmärksamma felaktigheter i alla ärenden och indikera till enhetschef att en FUT-utredning ska inledas, samt medverka till att uppgifter som behövs för FUT-utredningen blir kända. Enhetschef fördelar sedan FUT-utredningen till en ekonomihandläggare.

Kultur- och utbildningsnämnden

I kultur- och utbildningsnämndens "riktlinjer för bidrag till idéburen och ideell sektor"¹³ framkommer det vilka kriterier en förening måste uppfylla för att kunna få ta del av bidrag. I riktlinjen beskrivs olika bidragsformer, exempelvis: *grundbidrag, driftbidrag, hyresbidrag, arrangemangsbidrag, bidrag till social verksamhet och bidrag till*

¹² SSBTEK är en förkortning för SammanSatt BasTjänst för EKonomiskt bistånd. Tjänsten gör det möjligt för kommunen att via sitt verksamhetssystem få information från statliga myndigheter och organisationer. Informationen används till prövning av ansökan.

¹³ Antagen av kultur- och utbildningsnämnden den 19 april 2022, § 38

studieförbund. Till dessa bidragsformer beskrivs när under året ansökan ska vara kommunen tillhanda, hur användningen av bidraget ska redovisas, vilka dokument som mottagaren behöver tillhandahålla förvaltningen (till exempel årsredovisningar, årsmötesprotokoll, revisionsrapport och verksamhetsberättelse). Av riktlinjerna framkommer det även att bidrag som erhållits på felaktigt lämnade ansökningsuppgifter eller som använts till annat än vad som anges i ansökan medför återbetalningsskyldighet eller kan innebära att föreningen helt stängs av från rätten till bidrag.

KPMG har inte tagit del av någon dokumentation som konkret beskriver handläggningsprocessen gällande föreningsbidrag till exempel vilken kontroll som sker av de handlingar som föreningen skickar in, eller med vilket intervall kontrollerna ska ske

3.4.1 Bedömning

Socialnämnden

Vår bedömning är att socialnämnden har säkerställt att kontrollaktiviteter identifieras och utförs inför utbetalning för att säkerställa korrekta ersättningar. Detta eftersom det i riktlinjerna för ekonomiskt bistånd beskrivs vilka kontrollaktiviteter som ska göras både inför utbetalning, samt vilka kontroller som ska ske löpande under året för att säkerställa att den enskilde fortfarande uppfyller kriterierna för ersättningen.

Vår bedömning är att socialnämnden har säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av beslut avseende försörjningsstöd. Av dokumentgranskningen kan vi se att det finns en upprättad kontrollmiljö i form av rutiner, riktlinjer, dokument som beskriver vilka kontrollmoment som genomförs innan och efter utbetalning. Därtill noterar vi att det bedrivs en intern ärendegranskning av handläggarnas utredningar.

Kultur och utbildningsnämnden

Vår bedömning är att kultur- och utbildningsnämnden inte i tillräcklig omfattning har säkerställt att kontrollaktiviteter identifieras och utförs inför utbetalning för att säkerställa korrekta ersättningar. Vår granskning visar på att det i mångt och mycket saknas rutiner, riktlinjer eller dokument som beskriver hur och vilka kontrollaktiviteter som ska genomföras både inför och efter utbetalning av stöd. Vi noterar att "riktlinjer för bidrag till idéburen och ideell sektor" på ett övergripande plan beskrivs vilka dokument som behövs för att kunna ansöka om stödet. Vi noterar dock att det saknas beskrivningar/rutiner för hur handläggningen ska gå till och hur eventuella kontroller går till och vad som kontrolleras.¹⁴

Vår bedömning är att kultur och utbildningsnämnden inte säkerställt en tillräcklig intern kontroll och uppföljning av beslut avseende föreningsbidrag. Granskningen har visat på att det saknas rutiner, riktlinjer eller styrdokument som beskriver hur kontroll och uppföljning av föreningsbidrag går till och vad som ska kontrolleras.¹⁵

¹⁴ Ett arbete pågår i förvaltningen med att ta fram rutiner, dessa ska enligt uppgift vara implementerade under hösten 2024

¹⁵ Ett arbete pågår i förvaltningen med att ta fram rutiner, dessa ska enligt uppgift vara implementerade under hösten 2024

3.5 Uppföljning av avtalsefterlevnad och avtalstrohet

En väsentlig del av att motverka förekomsten av välfärdsbrott, mutor och otillåten påverkan på organisationen är att i möjligaste mån på ett systematiskt och organiserat vis upphandla de varor och tjänster som kommunens nämnder och förvaltningar konsumerar. Tydliga riktlinjer för hur upphandlingar och inköp ska ske bör finnas, samt en attestkedja som säkerställer att rätt personer bekräftar att det är rätt vara-/tjänst som är köpt och levererad, att det finns ett korrekt avtal i botten samt att rätt pris är fakturerat samt att rätt person beslutar att fakturan ska betalas.

I och med att beloppsgränsen för möjligheten att genomföra direktupphandlingar har höjts sker ett ökat antal direktupphandlingar i offentlig verksamhet. Beloppsgränsen för kravet på dokumentation av skälet till att direktupphandlingar har valts har även den höjts och är i dagsläget satt till 100 tkr. Summan omfattar hela den juridiska personen och ska beräknas över en avtalsperiod. Därför är det väsentligt att både nämnder, förvaltningen och kommunen i sin helhet har kontroll över vilka direktupphandlingar som sker, inom vilka varu-/tjänsteområden samt det samlade upparbetade värdet av gjorda inköp. Vid överträdelser riskerar kommunen att få betala ersättning till eventuellt missgynnade leverantörer.

Det är väsentligt ur ett internkontrollperspektiv att det av dokumentation och underlag går att säkerställa att¹⁶:

- Rätt person tagit beslut om att upphandling ska ske.
- Rätt person tagit beslut om att avtal ska ingås.
- Rätt person tecknat avtalet.
- Rätt person beställt vara eller tjänst.
- Rätt person kontrollerat att fakturan är rätt och att rätt vara eller tjänst är levererad till rätt pris.
- Rätt person beslutat att fakturan ska betalas och bokas upp i ekonomisystemet.

Av konkurrensverkets och upphandlingsmyndighetens rekommendationer¹⁷ framgår att en upphandlande myndighet bör ta fram riktlinjer för hur och när direktupphandlingar kan göras i organisationen. Dessa ska vara väl kända av samtlig personal med ett inköpsansvar. Vi har tagit del av kommunens instruktion och riktlinjer för hur direktupphandlingar ska genomföras och dokumenteras via central tjänsteperson. Dessa bör vara kända av samtlig personal med inköpsansvar.

Av konkurrensverkets rekommendationer framgår att av riktlinjerna ska framgå:

- *"När en direktupphandling får genomföras*
- *Att gällande avtal ska användas innan en ny direktupphandling genomförs*

¹⁶ Detta framgår av god sed för ekonomistyrning samt av Lag (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning.

¹⁷ www.upphandlingsmyndigheten.se , www.konkurrensverket.se
(<https://www.konkurrensverket.se/upphandling/lagar-och-regler/direktupphandling/>)

- *Vem som har rätt att genomföra en direktupphandling och till vilka beloppsgränser*
- *Hur kommunens olika förvaltningar ska samordna sina direktupphandlingar*
- *Om, när och hur konkurrensutsättning ska ske vid direktupphandling*
- *När skriftliga avtal ska upprättas*
- *Hur direktupphandlingar ska dokumenteras och hur kommunen ska skapa en helhetsbild av vilka direktupphandlingar som genomförts*
- *Vad som gäller avseende sekretess*
- *Vilken dokumentation som ska arkiveras och diarieföras”*

Som en del i granskningen har KPMG slumpmässigt valt ut och kontrollerat 40 fakturor som bokförts socialnämnden och 40 fakturor som bokförts kultur- och utbildningsnämnden. Urvalet togs från de två sista månaderna 2023 och de två första månaderna 2024. Syftet med stickprovet varit att se huruvida inköp/avrop skett från gällande avtal, att rätt vara/tjänst är inköpt samt att attestkedjan fungerar enligt attestreglemente och delegeringsordning.

Vid vår kontroll av urvalet har vi noterat:

Socialnämnden

- 25 fakturor är helt korrekta
- 12 fakturor är delvis korrekta men felen är av ringa betydelse
- fakturor har väsentliga brister och felaktigheter

Kultur och utbildningsnämnden

- 26 fakturor är helt korrekta
- 11 fakturor är delvis korrekta men felen är av ringa betydelse
- fakturor har väsentliga brister och felaktigheter

Vadstena kommun ingår i inköpssamverkan med Motala kommun. En stor del av de upphandlingar som kommunen omfattas av sker via inköpssamverkan. Av de fakturor vi kontrollerat omfattas cirka 25% av avtal som ingåtts i samverkan antingen via Motala eller SKR. Övriga fakturor vi kontrollerat omfattas av avtal som kommunen ingått enskilt eller av genomförd direktupphandling vid inköpstillfället.

Kommunen har till stor del inköp under 100 000kr och få inköp över upphandlingsgränsen. I samband med vår granskning lyfter central administration svårigheten med att upprätta avtal för samtliga inköp. Det skulle krävas en väsentligt större och mer kostsam administration för att kunna arbeta mer strikt avseende skriftliga avtal vid samtliga direktupphandlingar. Varje förvaltning ska ha kontroll på det samlade värdet på de varor och tjänster som endast de gör inom kommunen så att inte det samlade värdet över en avtalsperiod överstiger brytpunkten för direktupphandlingar.

Socialnämnden

KPMG kan konstatera att inom socialförvaltningen sker inköp av varor och tjänster till väldigt stor del i form av direktupphandling mot en enskild leverantör utan att offerter tas in från andra leverantörer.

Vid kontroll av vårt urval av fakturor kan vi konstatera att det förekommer en del brister i underlag och fakturor. Till största del finns det dock ett dokumenterat avtal som vi kunnat ta del av som grund för inköp av vara eller tjänst. I två fall finns inget avtal vi har kunnat ta del av. I vissa fall utgör mejlkorrespondens avtalet och i vissa avtal framgår inte pris, vilket gör att det är svårt att bedöma huruvida rätt pris för varan/tjänsten är fakturerad. I några fall är pris på faktura och pris i avtalet olika. Vi har inte tagit del av dokumentation som bekräftar överenskommelse om nytt pris.

Vi ser inga väsentliga brister i den formella besluts-attestkedjan vid kontroll av inkommen faktura eller beslut om att fakturan ska betalas ställt till de riktlinjer och rutindokument så som reglemente, delegeringsordning och attestreglemente. Detta innebär att de personer som faktiskt kontrollerat och beslutat om att fakturan ska godkännas också borde ha uppmärksammat brister så som avsaknad av avtal, oklara prisangivelser etc.

Vi har inte kunnat bekräfta att direktupphandling varit det korrekta förfarandet i de direktupphandlingar som gjorts i och med att vare sig förvaltningen eller kommunen har en samlad bild av genomförda direktupphandlingar eller det samlade värdet av direktupphandlingar inom respektive varu- eller tjänsteområde inom en avtalsperiod. Vid inköp över 100 000 kr ska information om inköpet skickas in till inköpssamverkan. Det är enligt uppgift från kommunens tjänstepersoner inköpssamverkan som har till uppgift att ha en samlad bild av inköpen och huruvida det finns en risk för att upphandlingsgränsen överskrids inom en beräknad avtalsperiod.¹⁸

Vi har inte tagit del av vem som granskar att fakturorna är korrekta innan de beslutat att de fakturor vi kontrollerat. Vi kan därför inte uttala oss om huruvida rätt person kontrollerat fakturan. Att kunna kontrollera mottagningsattest är ett kontrollmoment som är väsentligt för den interna kontrollen av riktighet av faktura ställt till tecknat avtal.

Kultur- och utbildningsnämnden

Utifrån KPMG:s urval av fakturor kan vi konstatera att inom kultur- och utbildningsförvaltningen sker inköp av varor och tjänster till väldigt stor del i form av direktupphandling eller utan formella avtal. Dokumentationen av direktupphandlingen är i vissa fall bristfällig och det är svårt att följa beslutsgången i upphandlingen/inköpet/attest.

Vid kontroll av vårt urval av fakturor har vi konstaterat en rad brister. Avsaknad av avtal är påtagligt. Det sker en hänvisning till mejl eller konstaterande att avtal inte finns. Dock ser vi inga väsentliga brister i den formella besluts-attestkedjan vid kontroll av

¹⁸ Normalt ska ett beräknat värde på framtida inköps göras på en period på två plus två år.

inkommen faktura eller beslut om att fakturan ska betalas ställt till de riktlinjer och rutindokument så som reglemente, delegeringsordning och attestreglemente. Detta innebär att de personer som faktiskt kontrollerat och beslutat om att fakturan ska godkännas också borde ha uppmärksammat brister så som avsaknad av avtal, oklara prisangivelser etc.

Av vår kontroll av 40 fakturor för kultur- och utbildningsnämnden kan vi konstaterat att det finns noteringar om brister och eventuella fel i en stor del av urvalet. Vi har vid kontroll av vårt urval bland annat funnit att inköp har gjorts av sportutrustning på över 100 000 kr utan att avtal finns.¹⁹ Fakturan är bokförd som statsbidrag. I ett fall är inte moms angiven på fakturan utan bara ett slutbelopp.

Vi har inte kunnat bekräfta att direktupphandling varit det korrekta förfarandet i de direktupphandlingar som gjorts i och med att vare sig förvaltningen eller kommunen har en samlad bild av genomförda direktupphandlingar eller det samlade värdet av direktupphandlingar inom respektive varu- eller tjänsteområde inom en avtalsperiod.

Vi har inte tagit del av vem som granskar att fakturorna är korrekta innan de beslutat att de fakturor vi kontrollerat. Vi kan därför inte uttala oss om huruvida rätt person kontrollerat fakturan. Att kunna kontrollera mottagningsattest är ett kontrollmoment som är väsentligt för den interna kontrollen av riktighet av faktura ställt till tecknat avtal.

3.5.1 Bedömning

Socialnämnden

Vår bedömning är att den interna kontrollen av upphandlings- och inköpsprocessen av varor och tjänster inom socialnämndens ansvarsområde kan stärkas. Detta eftersom vårt stickprov visat på brister. Till exempel avsaknad av avtal, prisavvikelse jämfört med avtal eller att det saknas prisuppgifter i genomförd upphandling inom ramen för ett urval av 40 fakturor.

Kultur- och utbildningsnämnden

Vår bedömning är att den interna kontrollen av upphandlings- och inköpsprocessen av varor och tjänster inom kultur- och utbildningsnämndens ansvarsområde kan stärkas. Detta eftersom vårt stickprov visat på brister, exempelvis att det sker inköp av varor och tjänster utan formella avtal och felaktigt bokförda kostnader inom ramen för vårt urval av 40 fakturor.

¹⁹ Enligt kommentar i samband med faktakontroll uppger förvaltningen att det endast är KUN som köper sportutrustning och att de har kontroll på att inte brytpunkten för direktupphandling uppnås och därför har ingen information sänts till inköpsavdelningen. Detta svarar dock inte på varför det inte har funnits ett avtal.

3.6 System för hantering av välfärdsbedrägerier

Socialnämnden

Socialnämnden har inom ramen för denna granskning bifogat fyra processflödesbeskrivningar för hur "polisanmälan felaktig utbetalning"²⁰, "utredning om felaktig utbetalning"²¹, "återbetalning av ekonomiskt bistånd enligt 9 kap. 1 § SoL"²², "översiktsprocess för felaktig utbetalning 9.1 SoL och dess kommande åtgärder"²³ ska gå till. I dessa processflöden beskrivs vilka handlingsalternativ eller frågeställningar tjänstepersonen/handläggaren ska ställa sig själva i handläggningen av det specifika ärendet. I flödesbilderna beskriva även om det finns särskilda rutiner kopplade till det specifika ärendet.

I dokumentet "*riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd*" finns, som tidigare beskrivet, olika kontrollmekanismer på plats för att förebygga risken för välfärdsbedrägerier. Däribland sker det en kontroll i systemet SSBTEK vilket innefattar information från flera olika myndigheter/aktörer och de utbetalningar som genomförts till den enskilde. Bland annat återfinns information från följande myndigheter/aktörer

- Transportstyrelsen
- Sveriges a-kassor
- Arbetsförmedlingen
- CSN
- Försäkringskassan
- Pensionsmyndigheten
- Skatteverket
- Migrationsverket.

I riktlinjerna beskriva det även att om det i ett ärende upptäcks att det finns en misstanke om att en eller flera månaders bistånd har beviljats på felaktiga grunder ansvarar ekonomihandläggare för att utreda och bedöma om upptäckten påverkar rätten till bistånd framåt. Information om misstanke av felaktig utbetalning av tidigare beviljat bistånd överlämnas till enhetschef, för vidare fördelning av FUT-ärendet. En utredning om misstanke om felaktig utbetalning inleds enligt 11 kap. 1 § SoL. Utredningen syftar till att klargöra om det skett en felaktig utbetalning eller inte. Utifrån utredningen bedöms om det finns grund för beslut om återkrav och/eller polisanmälan. Socialtjänsten återkräver felaktiga utbetalningar enligt 9 kap. 1 § SoL och är skyldiga att polisanmäla misstanke om bidragsbrott enligt 6 §.

I dokumentet "*rutin felaktig utbetalning*"²⁴ framkommer hur en FUT-utredning ska genomföras i de fall det finns misstanke om felaktig utbetalning. I rutinen beskrivs, steg för steg, vilka kontroller som handläggaren ska genomföra, hur en genomförd utredning ska hanteras samt hur beslutsprocessen går till.

²⁰ Saknas datering

²¹ Saknas datering

²² Saknas datering

²³ Saknas datering

²⁴ Daterad 2021-04-16

Av dokumentet *"rutin utredning av betalningsförmåga 9 kapitlet 1,2 §§ socialtjänstlagen"*²⁵ beskrivs att i det fall återbetalning inte sker inleds en återkravsutredning enligt 11 kapitlet 1 § socialtjänstlagen i återkravsärendet. Utredningen som beskrivs i rutinen syftar till att beskriva hur handläggaren ska genomföra sin utredning avseende den enskildes betalningsförmåga. I utredningen tas även ställning till om socialnämnden ska väcka talan om ersättning hos Förvaltningsrätten eller om beslut om eftergift ska fattas.

I dokumentet *"rutin polisanmälan vid bidragsbrott"*²⁶ står det att ett övervägande om att polisanmäla misstänkt bidragsbrott föregås av en utredning av felaktig utbetalning, en så kallad "FUT-utredning". Om slutsatsen är att felaktig utbetalning skett ska övervägande göras om beslut att polisanmäla för bidragsbrott, samt eventuell framställan om skadestånd på grund av sådant brott. I rutinen beskrivs steg för steg vilka åtgärder handläggaren ska vidta i samband med upprättande av polisanmälan.

Av dokumentet *"rutin felaktigt utbetalt bidrag enligt 3 § Lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet (Underrättelselagen)"*²⁷ beskrivs övergripande hur handläggaren i fråga ska informera annan myndighet om en misstänkt felaktig utbetalning genomförts till den enskilde.

Kultur- och utbildningsnämnden

I kultur och utbildningsnämndens *"riktlinjer för bidrag till idéburen och ideell sektor"* framkommer vilka kriterier en förening måste uppfylla för att kunna få ta del av bidrag. Därtill framkommer det vilka dokument som kommunen behöver ha tillhanda för att kunna bedöma föreningens ansökan. Som tidigare nämnt har KPMG inte tagit del av någon dokumentation som konkret beskriver handläggningsrutiner gällande vilken kontroll som sker av de handlingar som föreningen skickar in. Därtill har KPMG inte tagit del av några underlag som beskriver hur eventuella återkrav ska hanteras vid upptäckt välfärdsbedrägeri.

Enligt lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har kommunerna en skyldighet att informera andra utbetalande myndigheter och organisationer om de misstänker att ersättningar eller bidrag betalas ut på felaktiga grunder. KPMG har begärt, men inte tagit del av några dokument, rutiner eller riktlinjer som beskriver hur eventuell samverkan kring exempelvis upptäckt välfärdsbedrägeri ska gå till med andra myndigheter.

²⁵ Daterad 2021-05-05

²⁶ Datering saknas

²⁷ Daterad 2023-01-18

3.6.1 Bedömning

Socialnämnden

Vår bedömning är att socialnämnden har ett ändamålsenligt system för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbedrägerier, samt att det finns förutsättningar för en samverkan med andra myndigheter. Vi noterar att det finns ett stort antal rutiner som beskriver och fungerar som ett stöd för hur handläggare ska agera i olika situationer rörande misstänkt välfärdsbedrägeri. Därtill noterar vi att det finns beskrivet i ett av dessa rutindokument hur handläggaren ska informera om felaktiga utbetalningar till annan myndighet, vilket är i enlighet med lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Kultur- och utbildningsnämnden

Vår bedömning är att kultur- och utbildningsnämnden vid tidpunkten för vår granskning inte har ett ändamålsenligt system för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbedrägerier. Därtill bedömer vi att samverkan med olika kontrollmyndigheter kan utvecklas. Vår granskning visar på att det saknas dokument, rutiner eller riktlinjer som beskriver hur eventuella misstänkta välfärdsbedrägerier ska hanteras.

Det saknas dokumentation och rutiner som beskriver hur eventuell samverkan med andra myndigheter skall gå till. Vi noterar även att det saknas rutiner avseende hur eventuella oegentligheter som berör andra myndigheter skall hanteras. Det är viktigt att nämnden har en god följsamhet mot lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, dels i syfte att stärka den egna verksamheten, dels på en större samhällsnivå, bidra till att offentliga medel inte används felaktigt

3.7 Utbildning gällande välfärdsbedrägerier och avtalstrohet

Nämndsgemensamt

Av de intervjuer som KPMG genomfört med förvaltningsledning för socialnämnden och kultur- och utbildningsnämnden och respektive presidium framgår att det inte genomförts några specifika utbildningsinsatser avseende förståelse av vad välfärdsbedrägerier är och hur förvaltning och nämnd kan arbeta för att förebygga och motverka förekomsten av dessa. Området har delvis och indirekt berörts i samband med de senaste årens omvärldsdagar som utgör en del av kommunens omvärldsbevakning.

Enligt intervjuuppgift ska både förtroendevalda och tjänstepersoner delta i en utbildning på temat arrangerad av SKR under hösten 2024 eller våren 2025.

3.7.1 Bedömning

Vår bedömning är att socialnämnden och kultur- och utbildningsnämnden inte bedriver någon systematisk utbildning avseende det förebyggande arbete mot välfärdsbedrägerier och risk för avtalsbrott. Det är väsentligt att berörda medarbetare och förtroendevalda i socialnämnden och kultur- och utbildningsnämnden

genomgår en utbildning avseende hur kommunen och dess förvaltningar kan och bör arbeta för att förebygga och upptäcka välfärdsbedrägerier.

4 Samlad bedömning och rekommendationer

Syftet med granskningen har varit att bedöma om socialnämndens och kultur- och utbildningsnämndens i Vadstena kommun har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier och för säkerställande av avtalsföljsamhet.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att socialnämnden delvis har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier och för säkerställande av avtalsföljsamhet.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kultur- och utbildningsnämnden inte i tillräcklig omfattning har säkerställt en ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbedrägerier och för säkerställande av avtalsföljsamhet.

Se inledning samt respektive rapportkapitel för en mer detaljerad beskrivning.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi socialnämnden att:

- Beakta risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet inom ramen för nämndens internkontrollarbete.
- Utveckla och stärka den interna kontrollen inför och i samband med att direktupphandlingar genomförs i förvaltningen.
- Stärka kontrollen av avtalsefterlevnad och korrekt dokumentation i samband med direktupphandlingar.
- Genomföra utbildningsinsatser för berörd personal med inriktning på hur ett förebyggande arbete mot välfärdsbedrägerier och avtalstrohet kan bedrivas.
- Vi rekommenderar nämnden att återkommande under året genomföra stickprovskontroller av genomförda direktupphandlingar avseende dokumentation, följsamhet mot riktlinjer och regelverk samt avtals- och attestkedjan.
- Vi rekommenderar Socialnämnden att uppdra åt förvaltningen att bättre dokumenterar genomförda direktupphandlingar så att både nämnden och kommunstyrelsen kan få en samlad bild av värdet och omfattningen på genomförda direktupphandlingar under en avtalsperiod.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi kultur- och utbildningsnämnden att:

- Beakta risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet inom ramen för nämndens internkontrollarbete.
- Beakta risken för välfärdsbedrägerier och bristande avtalstrohet i de styrande rutiner och riktlinjer för handläggning av ersättningar och utbetalningar.

- Utveckla och stärka den interna kontrollen inför och i samband med att direktupphandlingar genomförs i förvaltningen.
- Stärka kontrollen av avtalsefterlevnad och korrekt dokumentation i samband med direktupphandlingar.
- Stärka sina kontrollaktiviteter i samband med utbetalning och uppföljning av utbetalda föreningsbidrag.
- Stärka sina system för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbedrägeri och säkerställa samverkan med andra myndigheter i samband med kontroll och uppföljning.
- Säkerställa att nämnden har en god följsamhet gentemot lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.
- Genomför utbildningsinsatser för berörd personal med inriktning på hur ett förebyggande arbete mot välfärdsbedrägerier och avtalstrohet kan bedrivas.
- Att återkommande under året genomföra stickprovskontroller av genomförda direktupphandlingar avseende dokumentation, följsamhet mot riktlinjer och regelverk samt avtals- och attestkedjan.
- Att uppdra åt förvaltningen att bättre dokumenterar genomförda direktupphandlingar så att både nämnden och kommunstyrelsen kan få en samlad bild av värdet och omfattningen på genomförda direktupphandlingar under en avtalsperiod.

Datum som ovan

KPMG AB

Vilhelm Rundquist
Certifierad kommunal yrkesrevisor

John Martinsson
Verksamhetsrevisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.

A Dokumentförteckning

Vi har tagit del av följande dokument för socialnämnden och kultur- och utbildningsnämnden:

- Reglemente
- Internkontrollplan
- Instruktion för direktupphandling
- Blankett för dokumentation av direktupphandling
- Processbeskrivningar för hantering av felaktigt utbetalda ersättningar
- Delegationsordning
- Uppföljningsrutiner
- Riktlinjer
- Rutiner i samband med tillsyn
- Attestreglemente
- Policy för mutor och bestickning
- Upphandlingspolicy
- Blankett för dokumentation av direktupphandling
- Rutinbeskrivning för process vid direktupphandling

Vi har inte fått del av kommunfullmäktiges beslut enligt kommunallagen kap 5 § 3 och kap 10 § 8 då kommunfullmäktige inte fattat beslut i enlighet med kommunallagens krav.²⁸

²⁸ Regeringen har i DS 2024:10 föreslagit en ändring i KL 6kap 6§. Respektive nämnds ansvar för en tillräcklig intern kontroll stärks genom en stärkt skrivning avseende "förebygga fel och oegentligheter".